

Тема №4. Сучасні західні соціологічні концепції ЗМІ

- 1. Ліберальний плюралізм у перспективі аналізу ролей ЗМІ у демократичному суспільстві.
- 2. Критична перспектива розгляду ЗМІ:
  - А) Інструменталізм;
  - Б) Комунікативна теорія Ю. Хабермаса;
  - Б) Концепція гегемонії А. Грамші;
  - В) Теорія «культивації» Дж. Гербнера.
- 3. Технологічний детермінізм (Г. Інніс, М. Маклюен).
- 4. Постмодернізм (Ж. Бодрійяр).

Література

- Єнін Максим Наїмович. Соціологія масової комунікації: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., що навчаються за спец. «Соціологія», «Реклама та зв'язки з громадськістю» / М. Н. Єнін; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012.
- Крос Кетлін, Гакет Роберт. Політична комунікація й висвітлення новин у демократичних суспільствах. Перспективи конкуренції / Кетлін Крос, Роберт Гакет; пер. з англ. – К. : Основи, 2000. – С. 43 – 62.
- Грамши А. Тюремные тетради / А. Грамши : Избранные произведения в трёх томах. –Том 3. – Издательство иностранной литературы. – М., 1959. – 566 с.
- Бодрійяр Ж. Реквием по масс-медиа. Поэтика и политика / Ж. Бодрійяр // Практикум по паблик рилейшнз. Тексты: Хрестоматия; под ред. Н. О. Гордеевой. – Харьков: Изд-во Харьк. нац. ун-та внутр. дел, 2007. – С. 69 – 92.
- Барматова С. Роль Ю. Хабермаса в развитии универсальной теории политической коммуникации / С. Барматова // Социология: теории, методы, маркетинг. – 2003. – № 2. – С. 60 – 71.
- Хомский Ноам. Десять способов манипулирования людьми с помощью СМИ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://day.kyiv.ua/ru/article/media/noam-homskiy-10-sposobov-promyvaniya-mozgov>

Теорія ліберального плюралізму

Влада розподілена між різними конкуруючими групами (або «елітами»), жодна з них не має переваг у суспільстві або на політичній арені.

Результат – плюралізм центрів влади та узгодженість між різними інтересами. ЗМІ – форум, де відбувається боротьба між різними групами інтересів, а також один з інституційних центрів влади, що має право на власні інтереси.

Три ключові ролі:

1. «суспільний спостерігач» або «сторожовий пес» суспільства – догляд за діяльністю органів державної влади з метою захисту громадян від її зловживань;
2. представник споживача – головний зміст інформації, що її поширюють ЗМІ, формується відповідно до того, що люди хочуть читати, слухати або дивитися;
3. джерело інформації – трибуна для поширення інформації, обговорення питань та самовираження з метою формування громадської думки і забезпечення демократичної свободи висловлення.

Основные политические принципы либерализма:

- Верховенство закона;
- Правовое равенство всех граждан;
- Договорная природа государства с регламентацией его полномочий и ограничением его возможностей вмешиваться в жизнь общества;
- Политический плюрализм;
- Терпимость к противоположным и оппозиционным взглядам и убеждениям;
- Веротерпимость.

Критика теорії ліберального плюралізму

Від 40 до 85% прибутку ЗМІ приносить реклама.

Замість політичної залежності виникає економічна, ЗМІ вимушені віддавати перевагу розважальним передачам, вони гарантують увагу до реклами з її здатністю гарантувати високі рейтинги та продажі ефірного часу.

Сфера розваг, переважаючи над полемікою й дебатами, послабляє участь громадян у громадських справах і погіршує розуміння людьми суспільних проблем.

Інші форми влади (крім державної) істотною мірою залишаються поза межами критичного погляду ЗМІ, останні зазвичай є власністю корпоративних структур. Це призводить до некритичного ставлення ЗМІ у таких питаннях, як наприклад, концентрація власності чи діяльність власників ЗМІ в інших сферах бізнесу.

Критики тези щодо суверенітету споживача в ЗМІ відзначають тенденцію монополізації ЗМІ, що загрожує конкуренції ідей і демократії.

Либерализм сыграл огромную роль в разрушении страха идеологических ценностей традиционного общества. Он утвердил новый демократический символ веры:

Комунікативна теорія Ю. Хабермаса

Публічна сфера – галузь соціальної рефлексії, здійснюваної не лише в межах легітимних форм літературного виробництва (науки, мистецтва, журналістики, політичної риторики), а й пересічними громадянами. Це сукупність автономних утворень громадськості (громадянського суспільства), простір, де народжується і кристалізується громадська думка.

Як автономна сфера суспільних дебатів виникає на ранніх етапах розвитку капіталізму – в XVII-XVIII ст., в салонах і кофейнях Лондону, Парижу та ін.

Ідея вирішення політичних проблем шляхом суспільного обговорення.

Демократичні дебати в сучасних суспільствах пригнічуються у зв'язку з розвитком індустрії культури.

Громадська думка формується не через відкриту і раціональну дискусію, а через маніпулювання та контроль над інформаційними каналами.

Концепція гегемонії

Метою створення концепції було пояснити, у який спосіб капіталістичні суспільства в рамках ліберально-демократичної політичної системи підтримують політичну стабільність за умов істотної нерівності і конфлікту інтересів.

Правлячий клас не в змозі встановити стабільну й тривалу систему панування, застосовуючи тільки фізичний примус; він повинен заручитися згодою суспільства на своє панування.

Це завдання розв'язується шляхом репрезентації інтересів панівного класу у вигляді універсальних інтересів суспільства. Це призводить до поширення в масштабах всього суспільства системи цінностей, пріоритетів і переконань, які сприяють підтримці встановленого порядку.

Медіа – один з ключових інститутів гегемонії, арена боротьби за панування.

Теорія культивуації (Дж. Гербнер)

Мас-медіа – засіб впливу на свідомість суспільства, що культивує установки та цінності.

Медіа – джерело символічної влади.

Тривале спілкування з телевізійним «світом», насиченим мотивами насилля, породжує у телеглядачів страх і пасивність, бажання підкоритись силі, що є основою масового конформізму та історичним інструментом соціального контролю еліти над людьми.

«Технологічний детермінізм» (Г. Інніс, М. Маклюен)

Всі моделі комунікації характеризуються власною логікою (природою), що впливають на особливості функціонування суспільства; духовний і матеріальний прогрес людства визначають не економіка, політика або культура, а технологія соціальної комунікації.

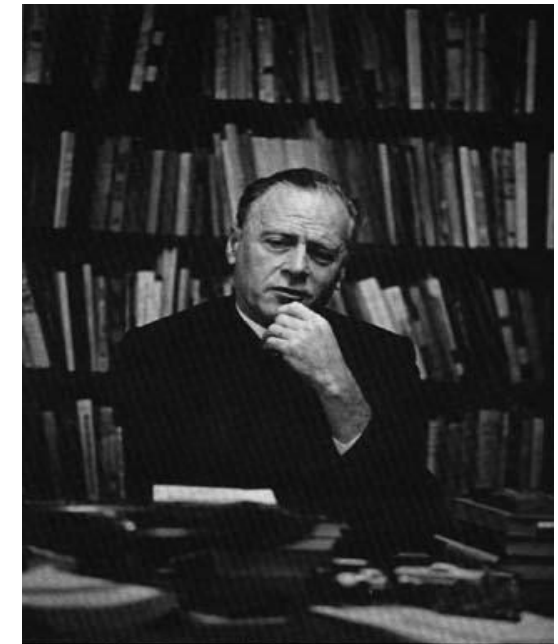
«Засіб – є повідомлення» – сприйняття аудиторією інформації та дійсності залежить від того яким з технічної точки зору каналом передана інформація («Галактика Гутенберга» 1962 р., «Розуміння мас-медіа 1964 р.).

дописемна культура (основний засіб комунікації – усне мовлення, общинний образ життя);

письмово-друкована культура (основний засіб комунікації – письмова мова, епоха індивідуалізму, націоналізму, промислових революцій);

«глобальне село» («електронне суспільство» - засновано на аудіовізуальних засобах комунікації).

Телебачення перетворює людство в «глобальне село». Медіа надають можливості миттєво бути всюди.

Marshall McLuhan in the early 1970s.
(Photo: Hoest Ehrlich)

Постмодернізм (Бодрійяр)

Постмодернізм – реакція на модернізм, для якого були характерні глобальні нарративи – всеосяжні теорії, що припускають ідею змісту й мети історії, а також виходять з установки про пізнаваність світу.

Наука не зробила світ стабільним і упорядкованим, віра в неї значною мірою підірвана.

Жодна теорія не здатна виробити фундаментальну, остаточну істину, відтак – пізнаваність світу неможлива, всі різновиди істин суб'єктивні.

Якщо реальність є суб'єктивною, дискусії про точність відображення подій у ЗМІ й існування ідеології в новинах втрачають сенс.

З приходом ЗМІ світ стає симулякром (імітацією).

Симулякри – знаки, за якими не має справжньої реальності і тому вони мають статус тільки умовного існування в царині людської свідомості. Телебачення не стільки представляє нам світ, скільки все більше визначає, чим же саме є той світ, у якому ми живемо.

